

İKİ DÜNYA ARASINDA: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERİN MEDYA KULLANIM EĞİLİMLERİ*

Oya Hacer ADIGÜZEL**, Zeliha HEPKON***

Gönderim Tarihi: 01.07.2023 - Kabul Tarihi: 10.09.2023

Adıgüzel, O. H., & Hepkon, Z. (2023). İki dünya arasında: Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin medya kullanım eğilimleri. *Etkileşim*, 12, 60-83.
doi: 10.32739/etkilesim.2023.6.12.214

Bu çalışma araştırma ve yayın etiğine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Öz

Tarihin her döneminde insanlar farklı nedenlerle anavatanlarından ayrılarak başka ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır. Mart 2011'den itibaren Suriye'den Türkiye'ye kitlesel bir göç akını yaşanmış ve Mart 2023 itibarıyla geçici koruma, ikamet, T.C. vatandaşlığı kazanma gibi nedenlerle Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmenlerin sayısı 4 milyona yaklaşmıştır. İlk kuşak Suriyeli göçmenleri merkezine alan bu araştırma Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin medya kullanım haritasını çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde yaşayan Suriyeli göçmenler, örneklemini ise 348 kişi oluşturmuştur. Araştırmada olasılıksız örnekleme türlerinden olan kartopu örnekleme ve uygun (elverişli) örnekleme tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli göçmenler, medya kullanımı, etnik medya, göç, medya.

* Bu yayın Oya Hacer Adıgüzel'in İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü Medya ve İletişim Çalışmaları Doktora Programı'nda danışmanlığını Prof. Dr. Zeliha Hepkon'un üstlendiği "Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Diasporik Kimlik Oluşumlarında Etnik Medyanın Rolü" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
adiguzelhacer@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7946-1285

*** Profesör Doktor, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İletişim Fakültesi, İstanbul, Türkiye.
zhepkon@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1174-422X

BETWEEN TWO WORLDS: MEDIA USE TENDENCIES OF SYRIAN MIGRANTS IN TURKEY*

Oya Hacer ADIGÜZEL**, Zeliha HEPKON***

Received: 01.07.2023 - Accepted: 10.09.2023

Adıgüzel, O. H., & Hepkon, Z. (2023). İki dünya arasında: Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin medya kullanım eğilimleri. *Etkileşim*, 12, 60-83.
doi: 10.32739/etkilesim.2023.6.12.214

This study complies with research and publication ethics.

Abstract

All throughout history, people have had to leave their homeland and migrate to other countries for different reasons. Due to the events in Syria, a mass migration to Türkiye started in March 2011 and as of March 2023, the number of Syrian migrants in Türkiye for reasons such as temporary protection, residence, and acquiring Turkish citizenship has reached nearly 4 million. The prolonged stay of Syrian migrants in Turkey has led to the second generation of migrants being born and raised in this country. This research, which focuses on the first generation Syrian immigrants, aiming at analyzing their traditional media and new media uses. The population of the study consisted of Syrian immigrants living in Istanbul and the sample consisted of 348 persons. Snowball sampling and convenient sampling, which are among the non-probability sampling types, were preferred in the study.

Keywords: Syrian immigrants, media use, ethnic media, media, migration.

* The article was derived from the Oya Hacer Adıgüzel's doctoral thesis titled "The role of ethnic media in the formation of diasporic identities of Syrian migrants in Turkey" which was written under the supervision of Professor Zeliha Hepkon.

** PhD Student, İstanbul Ticaret University, Graduate School of Communication Science and Internet, İstanbul, Türkiye.
adiguzelhacer@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7946-1285

*** Professor, İstanbul Ticaret University, Faculty of Communication, İstanbul, Türkiye.
zhepkon@ticaret.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1174-422X

Giriş

Dünyadaki en eski sosyal olgulardan biri olan göç; süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların uluslararası bir sınırı geçerek veya aynı devlet içinde yer değiştirmeleri olarak tanımlanabilir (IOM, 2009, s. 22). Büyük kitlesel göçlerin yaşandığı 19. yüzyıl ve erken 20. yüzyılın ardından ikinci büyük göç dalgası II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanmıştır (Hopkins, 2009, s. 36). Günümüzde de neo-liberal politikaların yarattığı ekonomik kriz ve sınıfsal uçurum nedeniyle yaşanan açlık ve yoksulluk; savaşlar; iklim değişikliği; kuraklık; su kaynakları, doğa ve yaşam alanlarının talan edilmesi; yangınlar; depremler; salgın hastalıklar dünya üzerindeki göç hareketlerini tırmandırmaktadır (Akdeniz, 2023).

Türkiye’de 3 milyon 435 bin geçici koruma statüsü altında yaşayan Suriyeli göçmen¹ bulunmaktadır.² Bu kişilerden 453 bini İstanbul’da ikamet etmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından mülteci olarak tanımlanmakla birlikte, Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesini ‘coğrafi kısıtlama’ ile imzaladığı için Suriyeli göçmenler ‘sığınmacı’ tanımına daha yakın bir statüde bulunmaktadır.³ Çünkü mültecilik kalıcı, sığınmacı ise geçici bir durumu ifade etmektedir. Her ne kadar ‘geçici koruma’ adı altında Türkiye’de bulunuyor olsalar da Suriyeli göçmenlerin artık büyük oranda Türkiye’de kalıcı olacakları yönündeki beklentileri artmış bulunmaktadır. Göçmenlerin göç ettikleri ülkede kalma süreleri uzadıkça, geri dönüş eğilimleri ve imkânları azalmakta, göç ettikleri ülkede yerleşik olma ihtimalleri yükselmekte; diasporaların oluşması söz konusu olmaktadır.

Sürgün, soykırım ya da zorunlu göç gibi trajik olaylar sonucunda anayurtlarından koparılan toplulukları tanımlayan diaspora kavramı, günümüzde daha geniş bir anlam kazanarak “bir yere göç etmiş insanlar ve onların çocuklarından oluşan ulusötesi topluluklar” olarak yeniden tanımlanmaktadır (Tölölyan, 2007). Diasporaya ilişkin eski (ve bazı yeni) kavramsallaştırmalar, diaspora üyelerinin evlerine dönme çabası içinde olduklarını varsayarken, diaspora kavramı, günümüzde sıklıkla kullanıldığı şekliyle, göçmenlerin kendi ülkeleri ile oluşturdukları ulusötesi ağları vurgulayan bir anlam kazanmıştır (Clifford, 1994; Faist, 2009).

Diasporada yaşayan insanların ulusötesi kimliklerini korumalarını sağlayan en önemli unsurlardan biri de geldikleri ülkelerle iletişim kurmalarını sağlayan medya iletişim araçlarıdır (Georgiou, 2006; Bailey ve diğerleri, 2007; Madianou & Miller, 2012). Göçmen toplulukların aynı etnik kökenden gelenlerle kurmuş oldukları sosyal ağların çok önemli işlevleri vardır. Cedeberg (2012) bu işlevleri; pratik ve duygusal destek sağlamak, sosyal bilgiye erişim sağlamak, bir toplu-

¹ Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan Suriyeliler için, yasal ve hukuki statülerinden bağımsız olarak, “Suriyeli göçmen” tanımı kullanılacaktır. En basit anlamıyla göçmen, “yerleşmek üzere başka bir ülkeye giden” kişileri anlatmaktadır.

² 30.03.2023 tarihli veriler (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2023a).

³ 1951 Cenevre Sözleşmesine göre Türkiye sadece Avrupa’dan gelenlere mültecilik statüsü tanımaktadır.

luk ve güvenlik duygusu sağlamak, aynı zamanda dilsel ve kültürel mirasını yeniden üretmek için bir fırsat sağlamak ve erişimi kolaylaştırmak, bazı istihdam fırsatları dâhil olmak üzere ağlar ve fırsatlar sunmak şeklinde sıralamaktadır.

Göç ve göç sonrası deneyimler de zaman içinde gelişen medya teknolojileri ile değişmektedir. Göçmenlerin medya kullanım deneyimleri buldukları ülkenin ve kökenlerinin bulunduğu ülkenin medya mecraları üzerinden gerçekleşmektedir (Bozdağ, 2015; Hepp ve diğerleri, 2011). Göçmen topluluklar hem buldukları ülkenin hem de geldikleri ülkenin gündemini takip etmektedirler (Hopkins, 2009, s. 37). Bir diğer önemli medya kullanımı da buldukları ülkede hayat bulan etnik medya mecralarıdır.

Etnik medya, göçmenlerin göç ettikleri ülkede, kendi dillerinde yayın yapan geleneksel ve yeni medya organlarını ifade etmektedir. Bir göçmen grubunun kendi etnik kimliğini kültürünü koruyabilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi sürecinde etnik medya önemli bir rol üstlenebilmektedir. Göç edilen ülkede doğup büyüyen yeni kuşakların, anavatan ve etnik kimlikleriyle var olabilmeleri, diasporik kimliğin anavatan dışında inşa edilmesi, göçmenlerin kendi dillerinde yayın yapan etnik medyaları aracılığıyla mümkün olabilmektedir.

Etnik medya kavramı, üzerinde çokça tartışma olmakla birlikte, özellikle belirli bir etnik grubun veya topluluğun ihtiyaçlarını ve çıkarlarını temsil eden medya kuruluşları olarak tanımlanmaktadır. Bu tür medya organları, anavatanlarında veya göç ettikleri ülkelerde gazete, dergi, radyo ve televizyon programları gibi farklı yayın türleriyle kendilerini ifade etmekte ve genellikle göçmenlerin kendileri tarafından yönetilmektedirler (Weber-Menges, 2005, s. 241). Etnik medyanın izleyici kitlesi, genellikle büyük metropollerde yaşayan, benzer bir arka plana sahip etnik gruplardır. Söz konusu bu izleyici kitlesinin aynı yerde yaşaması gerekmemektedir. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan, aynı etnik kökenden kişiler de bu izleyici kitlesini oluşturabilmektedir. Etnik medya belirli bir etnik topluluğun yaşamına odaklanabileceği gibi içerisinde yaşanan ülke kaynaklı gelişmeleri de kitlesiyle paylaşabilmektedir. Birçok etnik gazete, dergi, radyo istasyonu ve televizyon kanalı kablo yayıncılığını, uydu sistemlerini ve internet gibi araçları kullanarak programlarını dağıtmaktadırlar (Matsaganis ve diğerleri, 2011, ss. 5-8).

Etnik medya üreticileri, çok sayıda gazete, dergi, radyo istasyonu ve televizyon kanalının yanı sıra ürettikleri programları ulaştırmak için kablolu yayıncılık, uydu sistemleri teknolojisi ve internet gibi yöntemleri de kullanmaktadır. Bununla birlikte Riggins'e (1992) göre, etnik medyanın büyük bir kısmı ticari değildir ve gayri resmi bir kurumsal yapıya sahiptir. Etnik medyada görev alan kişilerin çoğunlukla profesyonel gazeteci olmamaları, bir alanda uzmanlaşmamış olmaları, görev ve sorumluluk alanlarının çok net olmaması, sık sık görevlerinin değişiyor olması vb. nedenlerle etnik medya kurumları genellikle kısa ömürlü olmaktadır. Bu yönü ile etnik medyayı bir çeşit alternatif medya olarak kabul etmek de mümkündür.

Medya ve göç bağlamında üretilen çalışmalar farklı boyutlarıyla konuyu ele almaktadır. Bu çalışma nicel bir yöntem kullanılarak Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin medya kullanım haritasını çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin geleneksel ve dijital medyada takip ettikleri mecralar ve etnik medya mecralarını kullanım deneyimleri incelenecektir.

Medya ve Göç: Kuramsal Yaklaşımlar

Medya ve göç bağlamında ortaya çıkan literatüre baktığımızda göçmen topluluklar arasında medya temelli iletişimin doğasına ilişkin iki temel düşüncenin hâkim olduğunu görmekteyiz. Bunlardan birincisi kitle iletişiminin göçmenlerin göç ettikleri ülkeye entegrasyon yönünde etkide bulunduğu şeklindeki görüştür. Diğer görüş ise göçmen toplulukların ulusötesi medya kullanımlarının toplumsal parçalanmayı güçlendireceğine yöneliktir (Hafez, 2008). Akademik çevrelerin, politika yapımcıların ve konuya popüler ilginin merkezinde yer alan bu tartışma bugün de güncelliğini korumaktadır.

Medya ve göç ilişkisi bağlamında ele alınan konuları sınıflandırdığımızda ise ağırlığın göçmenlerin geleneksel ve yeni medyadaki temsili üzerine yapılan çalışmalarda olduğu görülmektedir. Diğer öne çıkan konular göçmenlerin izleyici olarak deneyimlerinin araştırılması; göçmen toplulukların medya kullanımlarını üzerine yapılan çalışmalar; etnik-diasporik medya çalışmaları; medya-göç-kimlik bağlamında yapılan çalışmalar (Georgiou, 2006; Gillespie, 2003; Ogan, 2001; Aksoy & Robins, 2005; Aksoy, 2007; Hopkins, 2009; Karanfil, 2007; Ataman, 2007) olarak sınıflandırılabilir.

Göçmenlerin geleneksel ve yeni medyadaki nasıl temsil edildiklerine ilişkin yapılan çalışmalar sadece bir akademik araştırma konusu olmasının ötesinde önemli bir toplumsal meseleyi ortaya koyması açısından da önemlidir. Günümüzde göçmenler, çok sayıda tartışmanın merkezinde yer almaktadır. Bu tartışmalar ekseninde, toplumsal kriz anlarında ırkçı ve göçmen karşıtı fikirler medyada yeniden üretilmektedir. Medya ve göç üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmının temsil biçimleri üzerinde durması bu noktada şaşırtıcı olmamaktadır (Branco, 2018, s. 148).

Medya ve göç ilişkisi bağlamındaki literatürde bir diğer önemli konu izleyici olarak göçmenlerin deneyimlerini ele alan çalışmalardır. Göçmenlerin geleneksel ve yeni medya kullanma pratikleri; ana akım medya ve etnik medya ile ilişkilendirme biçimleri; dijitalleşmenin getirdiği yeni izleme deneyimleri bu çalışmaların konusunu oluşturur. Göçmenlerin ana akım medyayı deneyimlemeleri; ana akım medyanın söylemlerini alımlama biçimleri; kökenlerinin bulunduğu ülkede yayın yapan kanalları uydu teknolojisi ya da online platformlar üzerinden takipleri bu çalışmalarda konu edilmektedir. 1980'li yıllarla birlikte hayatımızda belirleyici yer alan yeni iletişim teknolojilerinin sağladığı ulusötesi izleme deneyimi göçmenlerin hem buldukları ülkenin hem de geldikleri ülkenin gündemini takip etmenlerini kolaylaştırmaktadır. Yapılan araştırmalar

göçmenlerin hem kendi göçmen gruplarını da içine alan, ana vatan ile bağlantılı iletişimi ve medya bağlantısını sürdürdüklerini hem de buldukları ülkenin medyasını takip ettiklerini göstermektedir (Hopkins, 2009, s. 37).

Hepp, Bozdağ ve Suna yaptıkları çalışmada “diaspora izleyicisi”ni; kimlik arayışında kökenlere yönelenler, çoklu etnik kimliklere yönelenler ve dünyaya yönelenler olarak sınıflandırarak kullanılan farklı medya repertuarları ile kültürel kimliklerin gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir (2011). Yine 2012’de Karima Aoudia ve Elyamine Settoul “diaspora izleyicileri”nin geleneksel ve yeni medya kullanımları üzerine yaptıkları çalışmada izleme deneyiminin kültürel kimlikle ilişkisini araştırmaktadır (Dufoix, 2008). Diaspora üyelerinin gittikleri yerlere anavatan hayalini de beraberlerinde götürdükleri; bunun da anavatanlarıyla duygusal bağlarını sağlayacak medya içerikleri ve kültürel ürünlerle sağlandığı da farklı çalışmalarda ortaya konulmuştur (Karim, 2006, s. 270). Asu Aksoy ve Kevin Robins’in Türk ulusötesi televizyon yayınlarının alımlanmasıyla ilgili çalışmaları da (Aksoy & Robins, 2002, 2003; Robins & Aksoy, 2005) ulusötesi medyanın göçmenlerin kendi ülkeleriyle ilişkilendirdikleri kültürel normların yayılması için bir kanal görevi gördüğü tezini ileri sürmektedir. Buna göre ulusötesi medya, göçmenlere aşınan kimliklerini güçlendirme fırsatı verirken, aynı zamanda savunmacı bir şekilde bağlı oldukları anılar ve mitler karşısında kendilerini rahatlamış hissetmelerini sağlamaktadır (Robins, 2011). Ulusötesi medya, kültürel kimliklerini ve aidiyet duygularını yeniden teyit etmenin yanı sıra göçmenlerin izolasyon ve yalnızlık yaşadıklarında başvurdukları kaynaklardan birisi olarak görülmektedir (Ataman, 2007). Göçmenlerin izleme deneyimlerinin içinde yaşadıkları ulusun baskıcı hegemonyasından kaçma olanağı sağladığı (Kaya, 2000); televizyon aracılığıyla kendi ülkelerinden tanıdık yüzlere, dillere ve seslere ulaşarak hapsoldükleri mekânları genişletme şansına sahip oldukları (Aksoy, 2007) yapılan çalışmaların önemli sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya, uluslararası sınırların ötesinde karmaşık sadakat ve aidiyet duygularını inşa ederek diasporik gruplar arasında “ortak anlamlar” yaratılmasına yardımcı olmaktadır (Hopkins, 2009).

Diaspora çalışmaları ve etnik medyanın diaspora kimliğinin oluşumundaki rolü de yine medya ve göç ilişkisi bağlamında öne çıkan araştırma alanlarından birisidir. Diaspora toplulukları, üyeleri arasındaki ‘aynı topluluğa ait olma’ duygusunu geliştirmek, birlik duygusunu ve kimlik farkındalığını artırabilmek için diasporik medya araçlarını aktif olarak kullanmaktadırlar. Anderson’un (1991) ‘hayali cemaat’ kavramı, diasporik medya alanında çalışan sosyal bilimciler tarafından ‘üyeleri birbirine gevşek biçimde bağlı’ toplulukları ifade edebilmek amacıyla kullanılmaktadır (Al-Rawi & Fahmy, 2018, s. 73). Diasporik grupların, belirli medya araçlarını kullanmaları, ‘hayali cemaat’ bilincini ve diasporik kimliği güçlendirmekte ve yeni yerleştikleri ülkedeki norm, değer ve inançların ‘topluluk kimliğine uygun olarak’ yeniden üretilmesine katkı sağlamaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye Göç

Türkiye, 2011 yılının Nisan ayından itibaren, Suriye'den gelen kitlesel göç akınlarıyla karşı karşıya kalmıştır. 300-400 kadar Suriye vatandaşının, 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından geçerek Türkiye'ye giriş yapmaları, Suriye Arap Cumhuriyeti'nden Türkiye'ye yönelik bir toplu nüfus hareketinin ilk adımını oluşturmuştur (GİB, 2023b). 2022 yılı sonu itibarıyla geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 3 milyon 535 bin 898 kişi olmuştur (GİB, 2023a).

Türkiye'deki Suriyelilerin çok büyük bir bölümü geçici koruma statüsü altında bulunmaktadır. Bununla birlikte, Türk vatandaşlığı kazanmış bulunanlar ile ikamet izni ve düzensiz göçmen olarak yaşayanlar da söz konusu olabilmektedir. Halen büyük oranda geçici koruma statüsü altında bulunmakla birlikte, Suriyelilerin Türkiye'deki kalış süresinin uzaması nedeni ile 2016 yılından sonra uyum sürecine yönelik adımlar atılarak düzenlemeler yapılmıştır. Göç süresinin uzaması, Suriyelilerin geçici koruma statüsü dışındaki (kısa dönem çalışma, eğitim ve aile ikamet izinleri veya Türk vatandaşlığı kazanma gibi) yeni statülerdeki sayılarının da gün geçtikçe artmasına neden olmuştur.

Türkiye'de Suriye Medyası

Türkiye'de Arapça yayın yapan çok sayıda medya kuruluşu bulunmaktadır. Türkiye'deki Arap gazetecilerin sayılarının artması sonucunda, kendi aralarındaki iletişimi güçlendirmek için 2017 yılında 'Arap Gazetecileri Evi Derneği' kurulmuş, dernek 2018 yılında ismini 'Türk Arap Medya Derneği' (TAM) olarak yenilemiştir.

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin takip ettikleri Arapça yayın yapan medya kuruluşları, Türkiye, Suriye veya başka bir ülke merkezli olabilmektedir. Suriye'deki savaş ve iç çatışmaların on yıldan fazla süredir devam etmesi, medya alanında da farklılaşmaları beraberinde getirmiştir. Suriye hükümeti kontrolünün dışındaki bölgelerde, muhalif medya yapıları ortaya çıkmıştır (BBC, 2023). BBC Suriyeli göçmenler tarafından takip edilen medya kuruluşlarını hükümet yanlısı, muhalifler ve Kürt yanlısı gruplar olarak kategorize etmektedir (BBC, 2023).

TAM yöneticileri ve yapılandırılmamış görüşmelerden elde edilen bulgulara göre Türkiye'deki Suriyeli göçmenler tarafından en fazla takip edildiği düşünülen İstanbul merkezli muhalif medya organları şunlardır: *Orient TV* (çevrimiçi TV ve *Orient-news.net* haber portalı), (Özgür) *Syria.tv*, *Al Jeser TV*, *Misk FM Radyo*, *Rozana Radyo*, *Alkul Radyo*, *Etilaf News*, *Enab Baladi*. *Al Jazeera* ve *TRT Arabic* izlenen televizyon kanalları arasında sayılırken, Türkiye dışında yayın yapmakla birlikte, Suriye'deki savaş ve bölgedeki gelişmeler hakkında yayın yapan *Zaman Al-Wasl*, *El-Dorar al-Shamia*, *Syria Direct* (Ürdün), *Aleppo Today* (Halep), *Al-Kul Radyo* ve *TV (İdlib)*, *Ain Al-Furat Ajansı* (Haseke), *Fırat Postası* (Rojava), *Shaam News Network* gibi medya kuruluşları bulunmaktadır. Suriye

muhalefetini destekleyen yayın organları dışında, Suriye Devlet Televizyonu, Radyo istasyonları, haber portalları ve (SANA gibi) haber ajansları da bulunmaktadır.

Suriye TV, Mart 2018'de İstanbul'da açılan ve *Fadaat Media Group*'a ait Arapça yayın yapan bir televizyon kanalıdır. *Fadaat Media Group*, bünyesinde hem geleneksel hem de yeni medya araçlarını bulundurmaktadır. Basılı ve web portalı olan *Al Araby Al Jadeed* gazetesi, *Al Araby Al Jadeed* gazetesinin İngilizce versiyonu olan *The New Arab* Londra merkezli, *Al Araby TV* Katar merkezli ve Suriye TV Türkiye merkezli olmak üzere beş şirketten oluşmaktadır (*Fadaat Media*, ty.).

Orient News TV; Suriye'nin ilk özel televizyon kanalı olan ve merkezi Dubai'de olan kanal, yayın hayatına 2008 yılında başlamıştır. Kanal *Orient TV* olan adını 2011 yılında *Orient News* olarak değiştirmiştir. 2013 yılında Türkiye'de merkez açan *Orient News* kanalı, Türkiye'de giderek artan Suriyelilerin talep ve ihtiyaçları doğrultusunda yayın yapma politikasını benimsemiştir. Yirmi dört saat yayın yapan *Orient News*, yayın akışının on sekiz saatini haberler ve haber programlarına ayırmaktadır.

Arapça konuşanlara hitap eden ilk radyo istasyonu olarak İstanbul "94.5 FM" frekansındaki *Misk Radyo*'nun resmi yayınına 2018 yılında başlamıştır. Radyonun İcra Direktörü Abdel-Rahman Mounir, *Arabi 21*'e yaptığı açıklamada *Misk FM*'i, "Radyo, modern ve orijinal içerik sağlayarak izleyicileriyle etkileşime giren çeşitli bir topluluktur" ifadeleriyle açıklamaktadır. Mounir'e göre radyo, eğlence ve eğlencenin yanı sıra Arap kültürü, düşüncesi, sanatı ve edebiyatının yönlerini de ihmal etmeden toplumun günlük ve yaşam konularına odaklanmaktadır. İstanbul ve çevresinde (94.5 FM) yayın yapan radyo kanalı, internet sitesi ve cep telefonu uygulamalarından da takip edilebilmektedir. *Radyo Misk*, medyada ilk Suudi yatırımcı olarak bilinen Saleh Abdullah Kamel tarafından kurulmuştur.

Halab Today TV, İstanbul merkezlidir. İngilizce ve Arapça yayın yapan *Halab Today TV*, muhalif gruplar tarafından desteklenmektedir. *Halab Today TV* canlı yayınlar, haber bültenleri, analiz programları ve diğer içeriklerle Suriye iç savaşına ilişkin gelişmeleri iletmeye devam etmektedir.

Radyo ve televizyon kanalları dışında Türkiye'de yaşayan Suriyeli göçmenlerin yakın takip ettiği çok sayıda medya aktivisti ve haber sitesi bulunmaktadır. Sayfalarında Türkiye'de Suriyeli göçmenleri ilgilendiren haberler paylaşan Youssef Mulla'nın *Facebook*'ta 968 bin⁴, *TikTok*'ta 406 bin, *Instagram*'da 22 bin takipçisi bulunmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli göçmenleri ilgilendiren önemli ve teyit edilmiş haberleri sayfasında Arapça olarak paylaşan Alaa Othman'ın 853 bin abonesi bulunmaktadır.⁵ Sonuç olarak dijital mecralar Suriyeli göçmenler için önemli birer haber kaynağı olma özelliği göstermektedir.

⁴ Bkz.: Mulla (ty.).

⁵ Bkz.: Otham (ty.).

Araştırma

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin medya kullanım habitusunu çıkarmaktır. Çalışma Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin geleneksel ve dijital medyada hangi mecraları takip ettiklerini; hangi ülke gündemini takip ettikleri; medya kullanımlarında hangi dili tercih ettikleri ve hangi etnik medya mecralarını takip ettikleri sorularına yanıt aramaktadır.⁶

Bu araştırmanın evrenini, İstanbul'da yaşayan Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Örneklemi ise bu evren içerisinde araştırmaya gönüllü olarak katılan 18-65 yaş aralığında 348 kişi oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçiminde olasılıksız örnekleme tekniği kullanılmıştır. Olasılıksız örnekleme tekniğinde, örnekleme yer alan her bireyin seçilme olasılığı eşit olmayıp, doğrudan araştırma amacına ulaştıracak kişilere erişme fikriyle hareket edilmektedir (Dawson & Trapp, 2001) Bu örnekleme türünün seçilmesinin nedeni Suriyeli göçmenlere erişilebilirliğin zor olması ve Suriyeli göçmenlerin çoğunlukla saha araştırmalarında kendilerine yöneltilen anket ve mülakat sorularını cevaplamaktan çekinmeleridir. Bu yüzden temsili örnekleme bu araştırma için uygun bir örnekleme türü olarak görülmektedir.

Saha hakkında daha ayrıntı bilgi toplayabilmek ve ölçme araçlarının geliştirilmesine hazırlık olması amacıyla İstanbul'un farklı semtlerinde hem medya sektörü temsilcileri hem de Suriyeli göçmenlerle yapılandırılmamış ön görüşmeler yapılmıştır. Türk Arap Medya Derneği (TAM) Başkanı Turan Kışlakçı ve Başkan Yardımcısı Fatih Öke ile bir görüşme yapılarak Türkiye'de Suriyeli göçmenlere yönelik yayın yapan medya kuruluşlarının listesi ve yöneticilerinin iletişim bilgileri temin edilmiştir.

Saha ön görüşmeleri kapsamında 10 kişi ile yapılandırılmamış mülakatlar yapılmış, Suriyeli göçmenlerin medya kullanımlarına ilişkin görüşleri alınmıştır. Görüşmelerde öncelikli etnik medya tercihleri sorgulanmış, hangi tür medyanın (geleneksel/yeni/sosyal medya) daha sık kullanıldığı ve hangi medya kuruluşlarının göçmenler arasında popüler olduğuna ilişkin bazı bilgiler edinilmiştir. Bu veriler kullanılarak anket formunda medya isimleri ve etnik medya kullanımlarına ilişkin soru seçenekleri oluşturulmuş, ilk taslakta açık uçlu olarak düşünülen sorular, kapalı uçlu hale getirilmiştir. Sahada yapılan ön görüşmeler neticesinde anket formunun Türkçe yanında Arapça olarak da tasarlanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca formların Türkçe veya Arapça olmasının yeterli olmadığı, anketi uygulayacak kişinin de her iki dile hâkim olması gerektiği anlaşılmıştır.

Araştırmada, Suriyeli göçmenlere uygulanan kişisel bilgi (anket) formu, katılımcıların tanımlayıcı bilgilerini ölçek amacıyla araştırmacı 41 soru hazırlanmıştır. Bu soruların 21 tanesi sosyo-demografik bilgileri ve 20 tanesi ise medya kullanım biçimlerini ortaya koymak için hazırlanmıştır. Sorulardan bazıları alt sorular içermektedir.

⁶ Çalışmanın etik kurul onayı 15-9 karar numarası ile İstanbul Ticaret Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 30.11.2021 tarihinde alınmıştır.

İstanbul'da ikamet eden 18-65 yaş aralığındaki 348 Suriyeli ile %95 güven aralığı (%5 hata payı) dikkate alınarak yüz yüze ve çevrimiçi yöntemlerle anket çalışması yapılmıştır. Anketlerin 303 adedi (% 87'si) yüz yüze, 45 adedi (%13) *Google Form* uygulaması kullanılarak çevrimiçi olarak yapılmıştır. Anket formları Türkçe ve Arapça olarak hazırlanmıştır. Geliştirilen anket formu taslağı için uzman görüşleri alınmış ve ardından 30 kişi ile yüz yüze pilot uygulama yapılmıştır. Toplanan veriler *SPSS* programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Saha araştırmasında öncelikle frekans, yüzde, ortalama gibi bilgilerin verildiği betimleyici analizler yapılmıştır. Bu betimleyici analizlerle araştırma kapsamında veri toplanan kitle hakkındaki genel bilgiler ortaya konulmuştur. Daha sonra ise araştırma amacına katkı sunması beklenen kategorik değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla *ki kare* ve *çoklu uyum analizleri* yapılmıştır.

Birbirinden bağımsız grupların ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkları tespit edebilmek için iki gruplu olanlar için bağımsız değişkenler *t testi*, üç ve üzeri gruplu olanlarda *One-Way ANOVA* (tek yönlü varyans analizi) testi uygulanmıştır. *One-Way ANOVA* testi sonucuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildiği durumda *Post-Hoc* analizleriyle (*Scheffe* ve *Tukey HSD*) verilerin işlenmesine devam edilmiş ve çoklu değişkenler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan bu ileri analizlerin katkısıyla hangi gruplar arasında nasıl bir farklılık olduğu daha detaylı olarak ortaya konulmuştur. *Post-Hoc* analizi tercihinde *Levene* testi sonucuna bakılarak varyansların homojen olduğu durumlar için *Scheffe* ve *LSD* testleri tercih edilmiştir. Araştırma bulgularının metin içinde verilmesinin ve anlaşılmasının kolaylaştırılması için tabloların hazırlanırken bazı ifade ve veriler sadeleştirilmiştir.

Bulgular

Araştırmaya katılan Suriyeli göçmenlerin cinsiyet dağılımları birbirine yakındır. Bu durum cinsiyet değişkenin diğer değişkenlerle birlikte analiz edilmesine imkân tanımıştır. Erkekler tüm katılımcıların yarısından fazladır (%56). Bu durumun sebebi erkeklerin kadınlara oranla daha fazla sosyal hayata katılmaları ve araştırmacının erişiminin daha kolay olmasıdır.

Suriyeli göçmenlerin yaşları 18-65 arasında değişmektedir. Yaş ortalamaları 27,5 şeklinde belirlenmiştir. Araştırma sürecinde pek çok yaş grubundan göçmenle çalışıldığı için yaş değişkeni hem *Tablo 1*'de hem de ilerleyen bulgulara kategorize edilerek sunulmuştur. Bu kapsamda katılımcıların yarısından biraz fazlası 18-25 yaş aralığında bulunmaktadır. Bunu 26-50 arasında bulunan ve yetişkin olarak adlandırılabilir grup takip etmektedir. Yaşlı olarak kabul edilebilecek bir yaş olan 51-65 arasında ise oldukça az bir örnekleme rastlanmıştır.

Yaş değişkenine benzer şekilde eğitim durumu değişkeni de kategorize

edilerek derlenmiştir. Zira örneklemin içerisinde okuma yazma bilmeyenden lisansüstü eğitim mezunu olan göçmenlere kadar geniş bir yelpaze bulunmaktadır. Bu sebeple eğitim durumu “lisenin altı” ve “lise ve üzeri” şeklinde bölünmüştür. Buna göre katılımcıların %85,9’u lisenin üzerinde eğitim düzeyine sahiptir.

Suriyeli göçmenlerin %25,7’si Türkiye’de beş yıl ve daha az süredir yaşamaktayken kalan dörtte üçlük kesim ise altı yıldan fazla yıldır Türkiye’de yaşamaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası bekar (%56,2) yüzde 42,4’ü ise evlidir. Az da olsa dul/boşanmış ya da eşinden ayrı şekilde hayatını sürdüren Suriyeli göçmen bulunmaktadır.

Araştırmada yer alan Suriyeli göçmenlerin üçte ikisinden daha fazlası (%63,8) şu anda geçici koruma statüsüne sahip şekilde hayatını devam ettirmektedir. Her on kişinin birinden fazlası şu anda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahiptir (%13,2). Kalanların içerisinde her beş kişiden ikisi (%22,1) ikamet izni ile Türkiye’de bulunmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin oldukça az bir bölümünün beş ve daha fazla çocuğu bulunmaktadır (%8,1). Her on kişiden dokuzunun çocuk sayısı beşin altındadır (%91,8). Hanedeki kişi sayısına bakıldığında ise 5 kişiden az olanlar ile çok olanların sayıları birbirine yakın olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Sosyo-demografik bilgiler

Değişken		Yüzde	Değişken		Yüzde
Cinsiyet	Kadın	44	Çocuk sayısı	4 ve daha az	91,8
	Erkek	56		5 ve daha fazla	8,2
Yaş	18-25	50,6	Hanedeki kişi sayısı	4 ve daha az	49,9
	26-50	46,8		5 ve daha fazla	50,1
	51-70	2,6	Çocukları yetiştirme fikri	Türkiye	59,6
Eğitim	Lisenin altı	14,1		Suriye	10,2
	Lise ve üzeri	85,9		Başka Arap ülkesi	12,2
Türkiye’de kalma süresi	5 yıl ve daha az	25,7		Avrupa	14,2
	6 yıl ve daha fazla	74,3	Diğer	3,8	
Medeni hal	Evli	42,4	Ayrımcılığa uğrama	Evet	55,7
	Bekâr	56,2		Hayır	26,4
	Dul/boşanmış/ayrı	1,5		Fikrim yok	17,8
Statü	Geçici Koruma	63,8	Aylık gelir	2000 ve altı	3,6
	İkamet (çalışma izni, öğrenci izni vb.)	22,1		2001-5000	29,6
	TC vatandaşı	13,2		5001-7500	28,9
	Diğer	0,9		75001-10000	28,3
10001 ve üzeri				9,5	

İstanbul'da yaşadıkları ev	Müstakil Ev	4,3	Türkiye öncesi yaşam	Köy / Kasaba	9,8
	Gecekondu	1,1		İlçe	30,5
	Apartman Dairesi	85,1		Şehir	59,2
	Güvenlikli Site	8,6		Diğer	0,6
	Cevapsız ve Diğer	0,9			

Ailelerin yaklaşık beşte üçü (%59,6) çocuklarının gelecekte Türkiye'de yetişmesini ve yaşamasını istemekle birlikte bunun yanında çocuklarını kendi memleketlerinde, başka bir Arap ya da Avrupa ülkesinde yetiştirmek isteyenler de bulunmaktadır. Bu üç tercihin oranları birbirine benzerdir. Suriyeli göçmenler kimliklerinden dolayı ayrımcılığı ciddi şekilde hissetmektedirler. Katılımcıların yarısından fazlası (%55,7) kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. Hane içi gelir söz konusu olduğunda yalnızca yaklaşık beşte ikilik (%37,8) bir kesimin 7500 TL ve üzeri bir hane içi gelire sahip olduğu görülmektedir. Asgari ücretin 8500 TL olduğu günümüz şartlarında (Mayıs 2023 tarihi itibarıyla) göçmenlerin büyük çoğunluğunun asgari standartlarda dahi yaşamıyor olmaları dikkat çekicidir.

Katılımcıların beşte üçü (%59,2) Türkiye'ye göç etmeden önce Suriye'de şehir merkezlerinde yaşamakta olduğunu ifade etmiştir. Her üç kişiden biri ise (%30,5) şehir merkezlerine yakın ilçelerde, her on kişiden biri (%9,8) ise köy/kasaba tarzı bir bölgede yaşamını sürdürdüklerini aktarmıştır. Bu araştırma yapıldığı sırada ise göçmenlerin büyük çoğunluğu (%85,1) apartman dairesinde ikamet ettiklerini belirtmişlerdir. Neredeyse her on kişiden biri (%8,6) güvenlikli sitede yaşamaktadır. Az da olsa müstakil evde yaşayan ve gecekondu tipi yerleşim yerlerinde yaşamını sürdürenler bulunmaktadır.

Suriyeli göçmenlerin kimlik algıları ve ana dil yeterlilikleri

Suriyeli göçmenlerin neredeyse tamamının anadili Arapçadır. Çok az bir kısmı ise anadili olarak Kürtçe ve Türkçeyi anadili olarak belirtmiştir. Araştırma örneklemini Suriyelilerden oluştuğu için anadil olarak Arapçanın çoğunlukta olması normal karşılanabilir. Etnik kimlik olarak neredeyse her on katılımcıdan dokuzunun (%87,6) Arap Sünni gruba mensup olduğu görülmüştür. Ardından en yüksek oran ise Kürt Sünnilerden oluşmaktadır (%6,1). Diğer göçmenler içerisinde Türk Şii, Türkmen Sünni, Arap Alevi, Arap Hıristiyan, Arap Şii etnik gruba mensup olanlar bulunsa da bu gruptakilerin araştırma örneklemini içerisinde oldukça düşük bir oranda bulunduğunu söylemek mümkündür (Tablo 2).

Tablo 2. Göçmenlerin anadil ve kimlikleri

Değer	Yüzde	Değer	Yüzde
Ana Dil		Kimlik	
Arapça	99,1	Arap Sünni	87,6
		Türkmen Şii	0,6
		Türkmen Sünni	3,2
Kürtçe	0,6	Arap Alevi	1,2
		Arap Hıristiyan	0,3
		Arap Şii	0,3
Türkçe	0,3	Kürt Sünni	6,1
		Diğer	0,9

Araştırmaya katılan kişilerden ana dili bilme düzeylerini en az 1, en fazla 10 olacak şekilde puanlamaları istenmiştir. Katılımcıların yüzde 90'ın üzerinde anlama, konuşma, okuma ve yazma düzeylerine 10 puan verdikleri anlaşılmıştır. En yüksek ana diline hâkimiyet boyutu yüzde 96,5 ile anlama düzeyinde iken, en düşük oranın ise yüzde 93 ile yazma düzeyinde olduğu bulgulamıştır (Tablo 2).

Tablo 3. Suriyeli göçmenlerin anadil yeterlilikleri

Anadili Düzeyi	Yüzde *
Anlama	96,5
Konuşma	96,2
Okuma	94
Yazma	93

* Bilme düzeyini 10 üzerinden 10 olarak puanlama oranı

Türkçe Düzeyi	Yüzde *
Anlama	86,2
Konuşma	76
Okuma	64,1
Yazma	61,4

* Bilme düzeyi 10 üzerinden 6 ve üzeri alanların toplam yüzdesi

Araştırma katılan kişilerden Türkçe bilme düzeylerini en az 1, en fazla 10 olacak şekilde konuşma, yazma, okuma ve anlama boyutlarıyla belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların 10 üzerinden 6 ve daha fazla verdikleri puanlar açısından bir değerlendirme yapıldığında, Türkçe diline ilişkin en yüksek yeterliliğin anlama konusunda olduğu görülmüştür (%86,2). Konuşma düzeyinde bu oran yüzde 76, okuma düzeyinde yüzde 64,1 olarak belirlenirken en düşük Türkçe yeterliliğinin yazma konusunda olduğu görülmüştür (61,4). Bu durumun diller ve kullanılan alfabelerin farklı olmasından kaynaklandığı düşünüle-

bilir. Zira Arapça ve Türkçe dillerinin harfleri birbirinden oldukça farklı şekilsel yapılar içermektedir. Bu sebeple konuşurken tekrar edilen kelimeler hem anlamayı hem de konuşma eylemlerini kolaylaştırıyor olabilir. Ama söz konusu yazma olduğunda göçmenlerin Latin harflerini daha önce çok sık kullanmamış olmaları okuma ve yazma konusunda anlama ve konuşmaya göre daha düşük seviyede olmalarına neden olabilir.

Suriyeli göçmenlerin medya kullanımına ilişkin bulgular

Bu bölümde Suriyeli göçmenlerin medya araçlarını ve bu araçları hangi sıklıkta kullandıklarına ilişkin frekans bilgilerine yer verilecektir. Suriyeli göçmenlerin %42,5’ü dünyadaki tüm gelişmeleri takip etmektedir. Yüzde %26,6’sı ise hem Türkiye hem de Suriye gündemlerine ilişkin haberleri birlikte izlemektedirler. %7,2’si haberleri takip etmediğini belirtmiştir.

Tablo 4. Suriyeli göçmelerde haberleri takip etme durumu

Değişken	Yüzde
<i>Hangi haberleri takip ediyorsunuz?</i>	
Türkiye’deki gündeme ilgili haberleri takip ediyorum	15,6
Suriye’deki gündeme ilgili haberleri takip ediyorum	7,2
Dünya gündemiyle ilgili haberleri takip ediyorum	42,5
Hem Suriye hem de Türkiye’deki gündeme ilgili haberleri takip ediyorum	26,6
Haber takip etmiyorum	7,2
Diğer	0,9
Değişken	Yüzde
<i>Haberleri nereden takip ediyorsunuz?</i>	
Televizyon	27,1
Radyo	1,2
Gazete	1,5
Dijital/internet haber siteleri	10,6
Sosyal medya	51,3
WhatsApp grupları	0,9
Influencer	1,5
Diğer ⁷	5,9

⁷ İlgili anket sorusunda Tablo 4’te sayılan seçenekler dışında “diğer” seçeneği eklenmiş ve açık uçlu olarak cevap istenmiştir. Katılımcıların yüzde 5,9’u diğer seçeneğini işaretlemekle birlikte, hangi kanaldan haberleri takip ettiğini belirtmemiştir. Ancak, saha ön görüşmeleri ve mülakatlardan yola çıkarak, haberlerin takip edildiği diğer kanalların Instagram, YouTube, Telegram grupları ve diğer dijital mecralar olduğu söylenebilir.

Haberleri takip araçlarında ise en çok kullanılan medya aracının sosyal medya olduğu görülmektedir. Katılımcıların yarısından fazla bu haberlere sosyal medyadan eriştiklerini belirtirken, bunu sırasıyla televizyon ve dijital/internet haber siteleri takip etmektedir. Radyo, gazete ve *WhatsApp* grupları ise haberlere erişimde önemli bir araç olarak görülmemektedir.

TV kullanımına ilişkin bulgular

Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğu günde beş saatten az televizyon izlemektedirler. Az da olsa beş saatin üzerinde TV izleyen göçmenler bulunmaktadır. TV'yi daha fazla seyreden grubun kadın göçmenlerdir. Zira göçmen kadınların hedef ülkede istihdam oranları erkeklere oranla oldukça düşüktür. Bu durumda kadınlar erkeklerden daha fazla evde vakit geçirdikleri için, TV önemli bir boş zaman aktivitesi olabilmektedir.

Suriyeli göçmenlerde en sık kullanılan TV izleme yönteminin dijital/internet üzerinden olduğu anlaşılmıştır. Suriyeli göçmenlerin %41,5'i TV'yi dijital medya üzerinden takip etmektedir. Cep telefonu, tablet ve bilgisayar kullananlar tüm katılımcıların yaklaşık %28,8 kadardır. Bunu sırasıyla kablolu yayın ve uydu-çanak izlemektedir.

Tablo 5. Suriyeli göçmenlerde tv kullanım durumu

Değişken	Değer	Yüzde
Ortalama Tv izleme süresi	5 ten az	92,4
	5 ve daha fazla	7,6
Tv izleme Yöntemi	Uydu-Çanak	11,2
	Kablolu Yayın	16,1
	Dijital/İnternet üzerinden	41,5
	Cep Telefonu, Tablet veya Bilgisayar	28,8
	Diğer	2,4
En çok izlenen TV kanalı	Türk televizyonları	35,3
	Suriye televizyonları	31,4
	Diğer (Suriye harici) Arapça yayın yapan televizyonlar	16
	Diğer dillerde yayın yapan televizyonlar	6,3
	Diğer	10,9
En çok izlenen Arapça Tv kanalı	<i>Orinent TV</i>	14,2
	<i>Syria TV</i>	30
	<i>Al Jazeera</i>	23,5
	<i>TRT Arabic</i>	11,1
	Diğer	21,1

Suriyeli göçmenlerde en çok izlenen TV kanalları Türk televizyonları olmuştur. Bu durum onların Türkçeye ve Türk kültürüne artık adapte olmaya başladıklarını gösteriyor olabilir. Zira bir TV programını izliyor olmak o programın dilini bilmeyi de kolaylaştırabilir. Bu duruma yakın bir oran ise kendi ülkelerinin televizyon kanallarını seyredenlerdir. Her üç katılımcıdan biri Suriye kanallarını izlediklerini belirtmişlerdir. Bu veri de halen daha kendi dil ve kültür unsurlarını unutmak istemediklerini ve özlerini kaybetmeyi düşünmedikleri biçiminde yorumlanabilir. Bunların haricinde farklı Arap kanallarını ya da yabancı dilde yayın yapan kanalları izleyen göçmenler de bulunmaktadır.

En çok izlenen haber kanalı %30'un tercih ettiği *Syria.Tv* olmuştur. Örneklemin içerisindeki kişiler Suriyeli oldukları için kendi kanallarını takip ediyor olmaları son derece doğaldır. %23.5 ise *Al Jazeera*'yı takip etmektedir. Bunun yanı sıra *Orient TV* ve *TRT Arabic*'i izleyen Suriyeli göçmenlerin sayısı birbirlerine yakındır.⁸

Radyo kullanımına ilişkin bulgular

Suriyeli göçmenlerin radyo kullanımları TV kullanımlarına benzer bir seyir izlemiştir. Büyük çoğunluğu radyoyu beş saatten az dinlemektedirler. Dinlenen radyo kanallarında Türk radyoları ve Suriye radyoları en çok dinlenen radyolar olmuştur. Bu durum TV izleme saatleri ve tercihlerinde de benzer şekilde belirlenmiştir.⁹

⁸ Burada "Diğer" seçeneğinin cevapların beşte biri oranında çıkmasının nedeni göçmenlerin dört seçeneğin dışında bir TV kanalı takip etmesi şeklinde düşünülmektedir. Zira saha görüşmeleri sırasında göçmenler *Alarabia TV*, *JISR*, *Halab TV*, *Sama TV*, *Alikhbaria TV*, *RTV Nour TV* gibi TV kanallarını takip ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca kişilerin bu dört kanalı takip etmiyorsa ve kendi izledikleri kanalları belirttiklerinde cevapların "Diğer" seçeneğine yığılması gibi bir durum söz konusu olmuştur.

⁹ Burada radyo dinleme yöntemi olarak araştırmaya katılanların yüzde 17,5'inin "Diğer" seçeneğini işaretlediği ancak açık uçlu bu soruya yöntemi yazmadıkları görülmüştür. Ancak, diğer radyo dinleme seçeneğinin, dolaylı radyo dinlemeden kaynaklandığı tahmin edilebilir. Çalıştığı iş yerinde veya servis aracında radyo dinleyen kişilerin diğer seçeneğine yönelmiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Tablo 6. Suriyeli göçmenlerde radyo kullanım durumu

Değişken	Değer	Yüzde
Günlük radyo dinleme süresi	5 ten daha az	95
	5 ve daha fazla	5
Radyo dinleme yöntemi	TV veya radyo cihazı ile	11,7
	Araç radyosundan	36,7
	Cep telefonu, tablet veya bilgisayar	34,2
	Diğer	17,5
Dinlenen radyo kanalları	Türk radyoları	24,6
	Suriye radyoları	40,1
	Diğer (Suriye harici) Arapça yayın yapan radyolar	7,9
	Diğer dillerde yayın yapan radyolar	3,6
	Diğer	23,8
Kanal isimleri	<i>Misk</i> Radyosu	19
	<i>Rozana</i> Radyosu	7,3
	<i>Nasaem</i> Radyosu	2,8
	<i>Vatan</i> radyosu	14,6
	<i>Orient</i> Radyosu	25,9
	Diğer	30,4

Radyoyu arabalarından dinleyen ve cep telefonu, tablet ya da bilgisayar gibi aygıtlardan dinleyenlerin sayısı birbirlerine yakındır. Bu göçmenler toplumunda tüm örneklemin yüzde yetmişinden fazlasını oluşturmaktadır. En çok dinlenen radyolarda direkt olarak bir isim vermek yerine “diğer” şeklinde fikir belirtenlerin sayısı çoğunluktadır. Bunun dışında kalan her katılımcı listede yer alan radyo istasyonlarından en az bir tanesini dinlemektedir. *Orient* Radyosu bu radyo istasyonlarından en çok dinlenileni olmuştur.¹⁰

İnternet kullanımına ilişkin bulgular

Suriyeli göçmenlerin neredeyse tamamının herhangi bir şekilde internete erişimi bulunmaktadır. Her on göçmenin birinden fazlası internete cep telefonu ile bağlanmaktadır. Göçmenler interneti en fazla konuşma/görüşme amacıyla kullanmaktadırlar. Bunu en yüksek oranda sosyal medya kullanımı takip

¹⁰ Burada “Diğer” seçeneğinin katılımcıların üçte biri oranında belirlenmesinin nedeni kendilerine sunulan radyo kanalları haricinde bir kanalı takip etmesi olarak düşünülmektedir. Saha görüşmeleri sırasında göçmenler *Alkil*, *Aram Medya*, *New TR* gibi radyo istasyonlarını takip ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmaya katılan göçmenler bu dört seçeneğin harici bir seçenek belirttiğinde “Diğer” seçeneğinin oranı diğerlerine oranla yüksek çıkmıştır.

etmektedir. Buradan hareketle sosyal medyanın göçmenler için önemli bir iletişim platformu olduğu söylenebilir.

Tablo 7. İnternet kullanım durumu

Değişken	Değer	Yüzde
İnternet kullanma durumu	Evet	97,7
	Hayır	2,3
İnternete bağlanma aygıtı	Cep telefonu	92,4
	Tablet	1,5
	Bilgisayar	4,8
	Diğer	1,2
İnterneti kullanma amacı	İletişim (konuşma, görüşme)	43,1
	Haberler/Haber siteleri	8,4
	İş amaçlı	6,9
	Eğitim	7,5
	Eğlence (Müzik ve Video)	3,9
	Alışveriş	0,6
	Sosyal Medya	28,6
	Diğer	0,9
En sık ziyaret edilen web siteleri	<i>Syria TV</i>	32,8
	<i>Orient-news.com</i>	30,8
	<i>Enabbaladi.net</i>	1,3
	<i>Zamanalwasl.net</i>	1,7
	Diğer	33,4

Göçmenler internette sıkça ziyaret ettiği web siteleri birbirlerine yakındır. Kendi ülkelerine ve dillerine ait olduğundan *Syria TV* ve *Orient-news.com* en sık erişilen platformlar olmuştur. Bunun yanında “diğer” seçeneği de her üç göçmenin birinin tercih ettiği seçenek olmuştur. Diğer seçeneğinin içerisinde sosyal medya platformları yer alıyor olabilir. Sosyal medya platformlarına yalnızca uygulamalar üzerinden girmek yerine web siteleri üzerinden giren (*Facebook*, *Twitter* vb.) göçmenler bulunabilir. Ayrıca *YouTube* gibi müzik dinleme platformları da yine “diğer” seçeneği altında değerlendirilebilecek web siteleri olarak sayılabilir.¹¹

¹¹ Burada “Diğer” seçeneğinin cevaplardan yüksek çıkmasının nedeni göçmenlerin dört seçeneğin dışında bir internet sitesini ziyaret etmesi gösterilebilir. Araştırma sırasında göçmenler bu dört seçeneğin dışında bir web sitesini takip ediyorsa doğal olarak “Diğer” seçeneğinin oranı yükselmiştir. Örneğin saha görüşmeleri sırasında göçmenler internette en sık ziyaret ettikleri web siteleri arasında *Twitter*, *Facebook*, *www.aljazeera.com*, *Halep el Yevm*, *Şahit Halep*, *www.alarabiya.net* gibi internet sitelerini saymışlardır.

Cinsiyet değişkenine göre televizyon izleme yöntemi arasında anlamlı bir fark olup olmadığının ölçülmesi için *ki-kare* testi yapılmıştır. Buna göre Suriyeli göçmenlerin cinsiyetleriyle televizyon izleme yöntemleri arasında istatistiksel anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$). Buna göre kadınların kablo, çanak veya uydu gibi klasik yöntemlerle televizyon izleme oranları erkeklerden daha fazladır.

Suriyeli göçmenlerin cinsiyetleriyle haber izlenen televizyonlar arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre, erkekler kadınlardan daha fazla haber izlemektedir. Haberleri erkekler Arapça yayın yapan diğer kanallardan takip ederken kadınlar Türk televizyonlarından takip etmektedir.

Benzer şekilde cinsiyete göre izlenen televizyon dili arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Kadınlar erkeklere göre Türk televizyonlarını daha fazla izlemekte, erkekler ise Arapça yayın yapan diğer televizyon kanallarını kadınlardan daha çok takip etmektedir.

Suriyeli göçmenlerin cinsiyetleriyle internete kullanım araçları arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Kadınların cep telefonu, erkeklerin ise bilgisayar aracılığı ile diğerlerinden daha fazla internete bağlandıkları görülmüştür. Benzer şekilde internet kullanım amacıyla cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur ($p<0,05$). Araştırmaya katılan erkekler iletişim (konuşma ve görüşme) ve haber takip etmek amacıyla interneti kadınlardan daha fazla kullanırken, kadınlar sosyal medya amaçlı olarak interneti erkeklerden daha fazla kullanmaktadır.

Cinsiyet ile sık ziyaret edilen web siteleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). *Syria.tv* web sitesini kadınlar erkeklerden daha fazla izlemektedirler. *Orient-news.net* web sitesinde ise tam tersi durum söz konusudur. Televizyon izleme sürelerinde ise cinsiyetler arası istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Benzer bir durum cinsiyet ile sosyal medyada geçirilen süre arasında da görülmüştür. Bu iki değişken arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$).

Cinsiyete göre ülke gündemlerini takip etme ilişkisinde ise istatistiksel anlamlı fark vardır ($p<0,05$). Erkekler kadınlara oranla dünya gündemini daha fazla takip etmektedir. Her iki ülkenin gündemini takip etme konusunda ise kadınlar erkeklerden daha yüksek orana sahiptir. Suriye gündemini erkekler kadınlardan daha fazla takip etmektedirler.

Cinsiyetle tercih edilen radyo dili arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Suriyeli göçmen kadınlar erkeklere oranla daha fazla Türk radyolarını tercih etmektedirler. Erkekler ise Suriye radyolarını kadınlardan daha fazla dinlemektedirler. Benzer şekilde dinlenen radyo kanallarıyla cinsiyet arasında istatistiksel anlamlı ilişki bulgulanmıştır ($p<0,05$). Erkekler daha çok *Orient*, *Misk* ve *Vatan* radyoları kadınlar ise diğer radyo kanallarını daha fazla tercih etmektedir. Cinsiyet ile TV dizisi izlenen televizyon kanalları arasında $p<0,000$ düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre TV dizilerini kadınlar daha çok Türk televizyonlarından izlerken, erkekler Arapça

yayın yapan diğer televizyonlarını tercih etmektedir.

Suriyeli göçmenlerin statüleri ile izledikleri televizyon kanalları arasındaki istatistiksel anlamlı ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre T.C. vatandaşlığı kazanmış olanlar Türkiye gündemini geçici koruma statüsü altındakilerden daha fazla takip etmektedirler. Aynı şekilde T.C. vatandaşı olanlar haberleri daha fazla Türk televizyonlarından, geçici koruma statüsü altındakiler ise Suriye televizyonlarından izlemektedirler. Göçmenlerin her iki dili birlikte kullanmaya önem verdikleri görülmektedir. Suriyeli göçmenlerin statüleri ile öncelikli olarak takip ettikleri ülke gündemi arasındaki istatistiksel anlamlı fark vardır ($p<0,05$). T.C. vatandaşlığı kazanmış olanların öncelikli olarak Türkiye gündemlerini takip etmektedirler. T.C. vatandaşı olup dünya gündemlerini takip edenler her on katılımcıdan birini oluşturmaktadır (%11). T.C. vatandaşlığı kazanmış olanlar haberleri daha fazla Türk televizyonlarından, geçici koruma statüsü altındakiler ise Suriye televizyonlarından izlemektedir ($p<0,05$).

Sonuç ve Tartışma

Suriyelilerin Mart 2011'de başlayan Türkiye'ye kitlesel göç süreçleri Mart 2023 rakamlarıyla sayısı 4 milyona yaklaşan bir diasporanın oluşmasını getirmiştir. İlk kuşak Suriyeli göçmenleri merkezine alan bu araştırma Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin medya kullanım haritasını çıkarmayı amaçlamıştır. Suriyeli göçmenlerin izleyici olarak deneyimlerinin tekil bir düzlemde olmadığı görülmüştür. Yaş, cinsiyet, dile hakimiyet, Türkiye'deki statüleri gibi faktörler diasporadaki izleme deneyimini farklılaştırmaktadır. Suriyeli göçmenler Türkiye'deki popüler yayın kanallarını takip ederken, aynı zamanda etnik medya mecralarını da yoğun bir biçimde takip etmektedirler.

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin takip ettikleri Arapça yayın yapan medya kuruluşları, Türkiye, Suriye veya başka bir ülke merkezli olabilmektedir. Suriye'deki savaş ve iç çatışmaların on yıldan fazla süredir devam etmesi, medya alanında da farklılaşmaları beraberinde getirmiştir. Türkiye ya da başka ülke merkezli Suriye medyası birer etnik medya mecrası olarak Suriyeli göçmenler tarafından takip edilmektedir.

Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki statüleriyle medya kullanımları arasında anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür. Vatandaş statüsünde olan göçmenlerin Türkiye gündemini geçici koruma statüsü altındakilerden daha fazla takip ettikleri; T.C. vatandaşı olanlar haberleri daha fazla Türk televizyonlarından, geçici koruma statüsü altındakiler ise Suriye televizyonlarından izledikleri görülmüştür. Geçici koruma statüsünde bulunanların Suriye televizyonlarını daha fazla izlemesi Suriyeli göçmenlerin statüleri ile öncelikli olarak takip ettikleri ülke gündemi arasındaki doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışmaya katılan göçmenlerin yaklaşık %57'si ayrımcılığa uğradıklarını düşünmekle birlikte yine yaklaşık %60'ı çocuklarını Türkiye'de yetiştirmek istediklerini söylemektedir. Artık Türkiye'de kalıcı oldukları görülen Suriyeli

göçmenlerin Türkiye, Suriye ve dünya gündemlerini takip ettikleri; medya kullanım deneyimleri homojen bir nitelik arz etmediği görülmüştür.

Kaynakça

- Akdeniz, E. (2023). AB'nin yeni göç planı Türkiye'yi nasıl etkiler?.,13 Haziran 2023 tarihinde <https://sendika.org/2023/06/abnin-yeni-goc-plani-turkiyeyi-nasil-etkiler-686713/> adresinden erişilmiştir.
- Aksoy, A. (2007). Göçmenlik deneyimine kozmopolit perspektiften bakış. A. Kaya & B. Şahin (Ed.), *Kökler ve yollar: Türkiye'de göç süreçleri* içinde (ss. 421-443). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, A., & Robins, K. (2002). *Banal transnationalism: The difference that television makes* (Transnational communities program working paper series WPTC-02-08.). University of Oxford.
- Al-Rawi, A., & Fahmy, S. (2018). Social media use in the diaspora: The case of Syrians in Italy. K. H. Karim & A. Al-Rawi (Ed.), *Diaspora and media in Europe: Migration, identity, integration* içinde (ss. 71-96). Palgrave Macmillan Cham.
- Anderson, B. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Ataman, B. (2012). *Kozmopolitan hayatlar, diasporik kimlikler*. Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Bailey, O., Georgiou, M., & Harindranath, R. (2007). *Transnational lives and the media: Re-imagining diasporas*. Palgrave Macmillan.
- BBC. (2023). Syria media guide. 19 Nisan 2023 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14703914> adresinden erişilmiştir.
- Bozdağ, Ç. (2015). Diaspora'dan Türkiye'ye bakış: Almanya'daki Türklerin medya kullanımı üzerine bir inceleme. *Global Media Journal TR Edition*, 6(11), 144-157.
- Branco, I. (2018). Media and the receiving country's language: The integration of Nepalese immigrants in Portugal. K. H. Karim & A. Al-Rawi (Ed.), *Diaspora and media in europe: Migration, identity, and integration* içinde (ss.147-164). Palgrave Macmillan.
- Bruneau, M. (2009). Pour une approche de la territorialité dans la migration internationale: Les notions de diaspora et de communauté transnationale. G. Cortès & L. Faret (Ed.), *Les circulations transnationales. Lire les turbulences migratoires contemporaines* içinde (ss. 211-224). Armand Colin.
- Cederberg, M. (2012). Migrant networks and beyond: Exploring the value of the notion of social capital for making sense of ethnic inequalities. *Acta Sociologica*, 55(1), 59-72. <https://doi.org/10.1177/0001699311427746>
- Clifford, J. (1994). Diasporas. *Cultural Anthropology*, 9(3), 302-338.

- Dayan, D. (1999) Media and Diasporas. J. Gripsrud (Ed.), *Television and common knowledge* içinde (ss. 18-33). Routledge.
- Dufoix, S. (2008). *Diasporas*. University of California Press.
- Fadaat Media (tarih yok). Our companies. 16 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.fadaatmedia.com/en/our-companies/syria-television> adresinden erişildi.
- Faist, T. (2010). *Diaspora and transnationalism: What kind of dance partners*. Amsterdam University Press.
- Georgiou, M. (2006). *Diaspora, identity and the media: Diasporic transnationalism and mediated spatialities*. Hampton Press
- Gillespie, M. (2005). Introduction. M.Gillespie (Ed.), *Media audience* içinde. Open University Press.
- (2006). Transnational television audiences after September 11. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32(6), 903-921.
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2015). Geçici korumamız altındaki Suriyeliler. 11 Şubat 2020 tarihinde https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_adresinden erişilmiştir.
- (2019). Geçici koruma. 12 Mart 2023 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf> adresinden erişilmiştir.
- (2023a). Geçici koruma. 04 Nisan 2023 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden erişilmiştir.
- (2023b). Türkiye ve göç. 19 Şubat 2023 tarihinde <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022> adresinden erişilmiştir.
- Hafez, K. (2008). The role of the media in the process of globalization and migration: From representation to participation. 10 Temmuz 2023 tarihinde https://www.uni-erfurt.de/fileadmin/fakultaet/philosophische/Medien_und_Kommunikationswissenschaft/Personen/Hafez/Publications/Media_Globalization_Migration_Dublin_2008.pdf adresinden erişilmiştir.
- Hepp, A., Bozdağ, Ç., & Suna, L. (2011). *Cultural identity and communicative connectivity in diasporas: Origin-, ethno- and world-oriented migrants*. Annual Meeting of International Communication Association.
- Hopkins, L. (2009). Media and migration: A review of the field. *The Australian Journal of Communication*, 36(2), 35-54.
- IOM. (2009). *Uluslararası göç hukuku, göç terimleri sözlüğü*. 11 Şubat 2020 tarihinde [https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) adresinden erişilmiştir.
- Karim, K. H. (2003). Mapping diasporic mediascapes. K. H. Karim (Ed.), *The media of diaspora* içinde (ss. 1-17). Routledge.

- (2006). Nation and diaspora: Rethinking multiculturalism in a transnational context. *International Journal of Media and Cultural Politics*, 2(3), 267-282.
- Kaya, A. (2000). *Berlin'deki küçük İstanbul: Diasporada kimliğin oluşumu*. Büke Yayınları.
- Madianou, M., & Miller, D. (2012). *Migration and new media: Transnational families and polymedia*. Routledge.
- Mulla, Y. (tarih yok). <https://www.facebook.com/yusuf90.06?mibextid=ZbWKwL> (topluluk sayfası).
- Otham, A. (tarih yok). <https://www.youtube.com/watch?v=3HF-I9tETuo> (topluluk sayfası).
- Riggins, S. H. (1992). *Ethnic minority media: An international perspective*. Sage.
- Tölölyan, K. (1991). The Nation-state and its others: In lieu of a preface. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1(1), 3-7.
- Tsagarousianou, R. (2007). *Diasporic cultures and globalization*. Shaker.
- Weber-Menges, S. (2005). Die Entwicklung ethnischer Medienkulturen. Ein Vorschlag zur Periodisierung. R. Geibler & H. Pöttker (Ed.), *Massenmedien und die Integration ethnischer Minderheiten in Deutschland, Problemaufriss, Forschungss-tand* içinde (ss. 241-322). Transcript Verlag.

Onam Bilgisi: Katılımcılar işlem öncesinde bilgilendirilmiş, onamları alınmıştır.

Etik Kurul Onayı: T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Etik Kurulu'nun 30.11.2021 tarih ve 15-9 sayılı etik kurul onayı mevcuttur.

Çıkar çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal destek: Finansal destek bulunmamaktadır.

Yazar katkı oranı: Oya Hacer Adigüzel (%50), Zeliha Hepkon (%50).

Participant informed consent: Participants were informed before the data collection and they were asked to sign a form of consent.

Ethics committee approval: The ethics committee approval has been obtained from İstanbul Ticaret University Ethics Committee with report number 15-9 on 30.11.2021.

Conflict of interest: There are no conflicts of interest to declare.

Financial support: No funding was received for this study.

Author Contribution Rate: Oya Hacer Adigüzel (50%), Zeliha Hepkon. (50%).

